

**ЕТИЧЕСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ ВЪВЕЖДАНЕТО НА
УНИВЕРСАЛЕН БАЗОВ ДОХОД, СВЪРЗАН С УПОТРЕБАТА НА ИИ
СИЛВИЯ СЕРАФИМОВА**

Институт по философия и социология, Българска академия на науките, България
silviya.serafimova@ips.bas.bg

**ETHICAL CHALLENGES TO THE INTRODUCTION OF AI-JUSTIFIED
UNIVERSAL BASIC INCOME
SILVIYA SERAFIMOVA**

Institute of Philosophy and Sociology, Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria

Abstract

The major objective of this article is to clarify why the introduction of AI-justified universal basic income displays an illuminative example of symbolic violence (Bélisle-Pipon, 2025) that raises some crucial ethical challenges triggered by the idea of using autonomous semi-trucks and self-driving taxis. In this context, the violence mentioned above is determined as reconfirming the existing social and economic inequalities imposed by the AI elites on the labor market by questioning the meaningful human control over automated driving systems (Santoni de Sio, et al., 2023); specifically, when distributive justice is recognized as a matter of misleading compensatory justice.

Keywords: AI-justified universal basic income, symbolic violence, meaningful human control over automated driving systems, distributive justice.

Увод

Емблематична илюстрация за необходимостта от проясняването на социалните трансформации, възникващи в резултат от новите дигитални неравенства (Ragneda, 2020: 93-94) е проблематичният ефект от употребата на автономни превозни средства върху хората, които ще загубят работните си места в относително краткосрочна перспектива. [1]

Например, предполага се, че замяната на шофьорите на тирове с автономни камиони ще доведе до поляризация на пазара на труда, където работници със средно ниво на квалификация ще се окажат неспособни да отговорят на новите изисквания (Golemon,

Allhoff and Broy, 2022: 319). Съответно, скоростта и мащабът на производство на полуавтономни камиони (autonomous semi-trucks) (AST) [2] крие риска от неконтролируема промяна в нивата на заетост (Ibid.: 319-320). Тъй като магистралите са относително лесни за навигиране за камиони, постепенно се обмисля възможността да не бъде плащано на шофьорите за всички изминати километри. Причината е че полуавтономните камиони би трябвало да бъдат много по-сигурни, отколкото, ако се управляват от шофьори (Ibid.: 320, Note 32).

Гореспоменатите специфики на променящия се профил на пазара на труда налагат да бъдат проучени етическите предизвикателства, възникващи при пренебрегването на социалните последствия от абсолютизирането на икономическата перспектива на развитие, което затруднява открояването на произхода и последствията от социално-икономическите неравенства, в частност – тези, отнасящи се до въвеждането на универсален базов доход, свързан с употребата на ИИ (Bélisle-Pipon, 2025). Ето защо целта ни е да аргументираме доколко основанията за одобряването на въпросния доход като компенсаторен икономически механизъм представя епистемологична несправедливост (Bourdieu, 1993), която може да бъде характеризирана като емблематична проява на символно насилие от страна на технологичните елити (Bélisle-Pipon, 2025).

В контекста на тези наблюдения особено внимание е отделено на моралните дилеми, свързани със загубата на работни места в секторите, повлияни от употребата на автономни превозни средства, и по-точно – на етическите предизвикателства, индуцирани от загубата на т.нар. смислен човешки контрол на автономни системи (Santoni de Sio and van den Hoven, 2018; Mecacci and Santoni de Sio, 2020) [3], водещи до появата на нови дигитални неравенства.

Концептуални уточнения относно въвеждането на базов доход, свързан с употребата на ИИ

Универсалният базов доход, [4] свързан с употребата на ИИ поражда редица въпроси, тъй като той „не прави нищо, за да остензира властовите небалансираности“, обуславящи социално-икономическите неравенства (Bélisle-Pipon, 2025: 1488557). Нещо повече, неговата спорна ефективност е в резултат от факта, че той самият е част от

стратегията на технологичните елити да бъдат социално признати чрез мистифициране на властовите връзки, които са в основата на тяхната доминация (Bourdieu, 1987).

Отчитайки факта, че ИИ и автоматизацията имат „значителен дял от работата, свързана с труда“, то „дистрибутивните последици“ от приложението им могат да бъдат оценени „не само по отношение на работата, извършена чрез труд, но също и спрямо работата, нарастващо извършвана от капитала“ (Hall et al., 2019: 4481). По този начин хората могат да получат правото да притежават капитал, без да се възползват от трудовите доходи, които в повечето случаи са недостатъчни за тяхното съществуване (Ibid.).

Съответно, без липсата на структурни реформи, прилагането на универсалния базов доход, свързан с развитието на ИИ би се „провалило“ при откриването и преодоляването на неравенствата, които налагат неговото усвояване (Parijs and Vanderborght, 2017). Причината е че подобно приложение представя „повърхностно решение“, позволяващо елитите, промовиращи ИИ „да продължат да трупат богатства и власт, докато „мнозинството остава зависимо от системата, която го маргинализира“ (Bélisle-Pipon, 2025: 1488557). [5]

В контекст на тези наблюдения си поставяме за цел да анализираме доколко има основания да говорим за „перверзната природа“ на символното насилие, [6] провокирано от предоставянето на универсалния базов доход (Ibid.), имайки предвид, че той създава „илюзията за инклузивност и честност“ (Victor, Barbu and Bélisle-Pipon, 2024; Bélisle-Pipon, 2025: 1488557). На макрометодологическо ниво това означава да се остензира не просто рискът от утвърждаването на специфичен тип морален абсолютизъм, основаващ се на ценността на технологичната свързаност като необходимо и достатъчно основание за постигането на социална интеграция. Трябва да бъдат изследвани и последиците от псеводлегитимацията на сегрегацията като процес на интеграция, заедно с тези, съпътстващи утвърждаването на несправедливостта като справедливост, дори когато те не са мотивирани от съзнателен аморализъм, целящ задълбочаването на съществуващите социално-икономически неравенства, а от специфичен тип етически формализъм.

Същевременно, формализацията на компенсаторните механизми има своя генезис в т.нар. епистемологични несправедливости (Bourdieu, 1993), като основният проблем е породен не само от факта, че въвеждането на универсалния базов доход, свързан с

приложението на ИИ [7] продължава да облагодетелства технологичните елити за сметка на мнозинството от засегнатите, които получават в замяна единствено „минимална мрежа на сигурност“ (Bélisle-Pipon, 2025: 1488557). По-скоро, съществените морални дилеми възникват от псевдолегитимацията на това отношение като проява на епистемологична справедливост, обуславящо нормативното ѝ утвърждаване като „възможна и желана в свят, нарастващо доминиран от ИИ“ (Ibid.).

Емблематичен пример за епистемологична несправедливост, провокирана от потенциалното въвеждане на универсален базов доход, свързан с приложението на ИИ е нарушаването на т.нар. програмистка справедливост (*computational justice*) (Ibid.) Тя трябва да гарантира равен достъп до представянето и резултатите от работата на ИИ на всеки, независимо от неговия социално-икономически статус, и по-точно – всеки „трябва не само да може да използва ИИ, но и да участва в неговото развитие и приложение“ (Ibid.).

От друга страна обаче, придобиването на въпросния доход не предполага свободен достъп до моделите на ИИ, доколкото Open AI приема, че „може би на безплатните модели не им е тука мястото“ (Ibid.). Несъмнено, даването на достъп до по-стари модели, които губят актуалността си с времето „не представя осъществимо решение за по-широко споделяне на ползите от ИИ или насърчаването на програмистката справедливост“ (Ibid.).

Универсалният базов доход, свързан с употребата на ИИ като проява на символно насилие

Произходът на „перверзността“ на символното насилие (Bélisle-Pipon, 2025: 1488457), наложено чрез осигуряването на универсален базов доход, свързан с употребата на ИИ може да бъде открит чрез проясняването на механизмите, по силата на които социалните и икономическите неравенства, провокирани и провокиращи определен тип епистемологични несправедливости, са реутвърдени чрез формализирането на дистрибутивната справедливост като привидна компенсаторна справедливост.

Едно от основните етически предизвикателства при налагането на компенсаторната справедливост възниква и от факта, че нейното реално имплементиране

не е пропорционално на претърпяната вреда. Причината е че въвеждането ѝ се основава на спекулации със самия механизъм на компенсиране, а не на обективните възможности за подобряване на т.нар. жизнена евристика на засегнатите хора (Hall et al., 2019).

Несъмнено, в подобни случаи трябва да се аргументира доколко загубата на работа, даваща смисъл може да бъде компенсирана, т.е. доколко загубата на смислена работа не би попречила на хората да намерят сили и воля да водят смислен, значим за самите тях живот, продължавайки да намират и “оценяват ценното“ в него (Golemon, Allhoff and Broy, 2022: 325, 327). [8]

Дори и да приемем, че употребата на автономните камиони и автономните таксита ще бъде ограничена до магистралите (Dubljević and Bauer, 2022: 309), остава въпросът какво ще стане с шофьорите на таксита и камиони, които загубят работата си. Макар и загубата на работни места за по-малък брой хора да се интерпретира като морално допустимо решение на фона на нарастващите ползи от употребата на ИИ (Ibid.), то несъмнено подобно решение е несправедливо, тъй като утилитарният квантитативен критерий е изначално несъвместим с принципите на социалната справедливост.

Нещо повече, въобразяването на възможното като желано по отношение на реалността на универсалния базов доход ограничава “колективното ни въображение“ до сценарии, чиято реализация не гарантира превръщането на технологиите в средство, което реално да послужи за постигането на общото благополучие (Bélisle-Pipon, 2025: 1488557). По-скоро този процес допринася за създаването на нова класа, прекариат, която „се въргаля“ в несигурност и екзистенциален страх, доколкото революцията на ИИ увеличава концентрацията на доходи и капитал в ръцете на технологичните елити (Rubin, 2024).

Съответно, моралните дилеми, индуцирани от ограниченията на колективното въображение могат да бъдат концептуализирани като провокирани от нормативната псевдолегитимация на „контрола върху наративите на нашето бъдеще, определено от ИИ“ (Bélisle-Pipon, 2025: 1488557); контрол, който бива представен като естествен, в смисъла на логически и етически обусловен резултат от реализацията на колективното въображение на маргинализираните групи във времето. Затова и моралните дилеми възникват не просто от възможността за постигането на подобно бъдеще, а от

вменяването му като желано от страна на най-уязвимите, при което те приемат, че могат да бъдат компенсирани за загубата на смисъла на своето съществуване.

Ето защо етическият резултат от въвеждането на универсалния базов доход, свързан с употребата на ИИ може да бъде определен като отразяващ цялостния процес на „етически дъмпинг“ (ethics dumping) (Ibid.). Доколкото въпросният дъмпинг се осъществява чрез приложението на top-down етически подход, този подход само формално гарантира приемствеността между имплементирането на основните етически норми и етически принципи. В практически план той насърчава липсата на етическа ангажираност на участниците чрез дисперсиране на отговорността им, водещо до противопоставянето на етическите top принципи на моралните down регулации. Така се стига до утвърждаването на т.нар. зима на регулациите на ИИ (“AI regulation winter”), при която механизмите им са съзнателно нарушени, за да отговарят на интересите и изискванията на технологичните елити (Bélisle-Pipon, 2024; Bélisle-Pipon, 2025:1488557).

Практически измерения на ролята на универсалния базов доход, свързан с употребата на ИИ

Какво би означавало прилагането на универсалния базов доход, свързан с употребата на ИИ по отношение на необходимостта от нов тип транспортна етика? За разлика от класическите икономически теории, които биха интерпретирали пренасянето на стоки от точка А до точка В с автономен камион като фактор за създаването на нови работни места, напр. позиции за софтуерни инженери и служители в мениджърски центрове, както и за откриването на допълнителни работни места в секторите, където се наблюдава увеличаване на производителността, т.нар. бинарна икономика [9] предполага ревизиране на характера на самата задача на транспортирането, променяйки спецификите на разбирането за доход. Става въпрос за доход, който вече не се определя от заплатите (Hall et al., 2019). Това означава, че “единственият начин, по който даден приход може да бъде дистрибуиран, без да бъде редистрибуиран при изпълнението на тази задача е чрез притежанието на капиталов актив от автономния камион“ (Ibid.: 4481).

Вероятно класическият икономически подход към въпроса за новите професии и необходимостта от “повече професии” може да бъде критикуван с аргумента, че приносът на труда е намалял обратнопропорционално на увеличаващия се принос на

капитала (Ibid.). Дори и да подобри до определена степен финансовото състояние [10] на загубилите работата си шофьори обаче, въвеждането на универсален базов доход сам по себе си не може да ги мотивира както да търсят, така и успешно да намерят нова работа. Ето защо усвояването на принципите на бинарната икономика би допринесло, в най-добрия случай, за временното стабилизиране на тяхното финансово състояние, но не и да предложи решения за повишаване на работоспособността им, респективно – да даде аргументирани решения за подобряването на социалната им интеграция.

На базата на гореспоменатите уточнения стигаме до извода, че в допълнение към проблематичната от икономическа гледна точка хипотеза доколко реално ще бъдат реализирани тези финансови инвестиции, основните морални дилеми продължават да бъдат провокирани от невъзможността за преодоляване на социалната дезинтеграция на загубилите работата си, както и от нарастващия брой хора, които вероятно ще загубят работата си в дългосрочен план. [11]

Нещо повече, универсалният базов доход, свързан с използването на ИИ представя форма на символно насилие, доколкото в претенцията си да гарантира, че всеки един човек ще се възползва икономически от предимствата на ИИ, той същевременно „замъглява дълбоките структурни неравенства, репродуцирани от същите тези технологии, които се предполага, че трябва да омекоти“ (Bélisle-Pipon, 2025: 1488557).

В този контекст прилагането на принципа „Оценявай ценното!“ (Golemon, Allhoff and Brody, 2022: 327) е поставено под въпрос, тъй като макар и базовият доход да е зададен като „средство, което да гарантира, че всеки ще се възползва от технологичния прогрес“, неговото утвърждаване се определя от съществуващата „властова динамика“ в индустрията на ИИ (Bélisle-Pipon, 2025: 1488557). [12] Става въпрос за подход, „рисуващ да създаде политика, която единствено съумява да се справи със симптомите на икономическите неравенства, без да адресира основните причини“, акумулирайки властови ресурси, докато мнозинството продължава да бъде зависимо от системите, които го маргинализират (Ibid.).

В практически план, опитите за преквалификация и намиране на нови работни места имплицитно водят до налагането на нови форми на символно насилие поради естеството и механизмите на съотношение между предлаганата работа и търсената

квалификация. Например, не става ясно как точно употребата на автономни превозни средства трябва да „бъде ориентирана към хората, а не към работните места“, когато целта е да се гарантира удовлетворяването на основните потребности на работещите, както и „защитата“ на социалния им статус (Harari, 2018: 37; Dubljević and Bauer, 2022: 306, Note 19).

Имайки предвид, че повечето алтернативни работни места за шофьори не са високо платени, или самите те са застрашени от изчезване, като напр. работните позиции в магазинчетата за бързо хранене, тези в сферата на земеделието и индустрията (Golemon, Allhoff and Broy, 2022: 320) [13] и др., възниква въпросът какви са реалните шансове за професионална реализация, ако шофьор на камион е принуден да търси работа в някои от гореспоменатите сектори, респективно – доколко подобна промяна няма да доведе до смяната на една нежелана работа с друга, противно на вече споменатото изискване за приоритизирането на хората (Harari, 2018: 37).

В допълнение трябва да бъде отчетен и факторът промяна в местожителството, тъй като смяната на работното място не гарантира намирането на ново в рамките на същата трудова общност (Golemon, Allhoff and Broy, 2022: 320). Обстоятелство, което на свой ред индуцира нови икономически и социални затруднения, свързани с процеса на релокация. Не по-малко дилеми се пораждат и в случаите, когато получилият нова работа реши да остане в своя регион, но не може да си позволи по икономически причини да пътува до работното си място. Това предполага неговият режим на немобилност да не бъде оценяван единствено чрез калкулиране на изминатото разстояние. Той трябва да бъде анализиран съобразно нормативния потенциал на доминиращия режим на мобилност като ограничаващ конкретния модус на мобилност (Behrendt and Sheller, 2024), възпрепятстващ физическия достъп до средства за придвижване; ограничение, което засяга негативно професионалната интеграция, гарантирана чрез постигането на достъпност до работното място.

Редица предизвикателства възникват и по отношение на механизмите за осъществяване на реалната преквалификация, индуцирани от на пръв поглед безобидното твърдение, гласящо че докато “автономните превозни средства ще заменят някои професии, които в момента се извършват от хора, те също ще създадат и нови такива“ (Dubljević and Bauer, 2022: 304).

Вероятно масовата употреба на автономни превозни средства ще наложи по-голямото търсене на софтуеърни инженери, както и на регулатори с високи етически компетенции (Ibid.: 305), [14] от което обаче не следва, че шофьорите на камиони, останали без работа ще могат да отговорят на изискванията за заемането на подобни позиции. Ето защо откриването на нови работни места не би било проблем само по себе си, ако продължат да съществуват и такива позиции, за които да кандидатстват хора, които вече са загубили работните си места и които имат необходимата квалификация.

На базата на гореспоменатите наблюдения стигаме до заключението, че повечето морални дилеми в областта на трудовата етика, доминирана от идеята за смислен човешки контрол над автономните системи за шофиране (Santoni de Sio, et al., 2023) са в резултат от факта, че загубата и намирането на работни места не са по необходимост в правопрпорционална зависимост. Това на свой ред обяснява защо редица непротиворечиви в теоретичен план сценарии за подобряване на заетостта и преквалификацията в секторите, засегнати от производството и експлоатацията на автономни превозни средства водят не до позитивна промяна, а до репродуцирането на практики на символно насилие в рамките на пазара на труда.

Заключение

На базата на гореспоменатите наблюдения стигаме до извода, че въвеждането на базов доход, свързан с употребата на ИИ представя форма на символно насилие в смисъла на Бурдийо (Bélisle-Pipon, 2025). Причината е че той реутвърждава социалните и икономическите неравенства, провокирани и провокиращи определен тип несправедливости при употребата на автономни превозни средства чрез предзадаването на дистрибутивната справедливост като привидна компенсаторна справедливост.

Едно от основните етически предизвикателства при налагането на подобен тип компенсаторна справедливост възниква от факта, че нейното имплементиране само формално се реализира като правопрпорционално на претърпяната вреда от страна на безработните или потенциално безработните. Причината е че вредата има и нематериално, неподлежащо на финансови компенсации измерение, а именно – загубата на т. нар. евристика на жизнените ценности (Sütfeld et al., 2017: 122), която се явява в резултат от свеждането на идеята за смислен човешки контрол на автономните системи

до излишъка/дефицита на икономически капитал. Нещо повече, въвеждането на универсалния базов доход, свързан с употребата на ИИ като форма на символно насилие води до дискредитирането на самата идея за смислен контрол като основаваща се на „философия на контрола“ (Santoni de Sio, et al., 2023: 593), индуцирайки свеждането ѝ до теория за контрола.

Съответно, ефектът от символното насилие, наложено чрез въвеждането на подобен базов доход се открива във факта, че той предзадава „контролът върху наративите на нашето бъдеще, определено от ИИ“ да бъде „желан“ от най-уязвимите (Bélisle-Pipon, 2025: 1488557). Така те приемат да бъдат компенсирани за загубата на смисъла на своето съществуване от същите тези институции, които са им причинили въпросната загуба; респективно – възниква рискът не потребностите на хората да определят създаването на работни места, а новите работни места да изискват „сздаването“ на хора с необходимите квалификации.

БЕЛЕЖКИ

[1] Една от водещите прогнози гласи, че автономните превозни средства ще заменят много от работните места в рамките на пет до десет години, както и че ще се наложи цели бизнес сектори да бъдат изцяло трансформирани в следващите петнадесет години (Golemon, Allhoff and Broy, 2022: 320, Note 33).

[2] Пример за полуавтономен камион е т.нар. Фрайтлайнър Инспирейшън (Freightliner Inspiration), който започва да оперира с ограничен достъп още през 2015 г. Срв. Dubljević and Bauer, 2022: 305.

[3] Дебатите относно концептуализацията на смисления човешки контрол на автономните системи се свързват с появата и употребата на т.нар. смъртоносни автономни оръжия (lethal autonomous weapons systems) (LAWS) (Docherty, 2015), доколкото употребата на оръжия, които причиняват смърт без човешка намеса поражда очевидни етически предизвикателства (Robbins, 2024: 1377). Съответно, философските дебати (Bostrom, 2014; Russel, 2019) имат за цел да прояснят въпроса как като общество бихме могли да контролираме развитието на ИИ така, че то да не бъде самоцелно, както и дали изобщо обществото може да контролира развитието на иновациите по начин, който да не противоречи на дългосрочните ни социални интереси (Santoni de Sio, et al., 2023: 592).

[4] Въвеждането на универсален базов доход има за цел да се превърне в политическо „средство“ (Arnore, Barnes and Landers, 2019: 10) за подобряване на икономическото благосъстояние на хората. Основанията за неговото прилагане варират от аргументите, свързани с гарантирането на социална справедливост, индивидуални свободи и

финансова сигурност (Colson, 2017; Klein et al., 2019) до тези, обуславящи оптимистичните прогнози, че така ще бъде „насърчена“ заетостта и доходите на глава от населението (Hanauer, 2019; Hanauer, 2019a). Най-общо казано, подходите за усвояването на универсалния базов доход могат да бъдат сведени до три основни типа, а именно – редистрибутивен (redistributive), който осигурява финансирането на въпросния доход чрез „данъците върху спечелен доход/натрупана печалба“; дистрибутивен (distributive), гарантиран чрез „перспективни, значими кредитни проекти за увеличаващ се растеж, които се очаква да се получат в резултат от по-широкоспектърната дистрибуция на капиталови активи, както и от бъдещия капиталов приход“ (Hall et al., 2019: 4481) и „смесен“ подход, основаващ се на „комбинация“ от двата подхода (Ibid.).

[5] Не на последно място е важно да се отбележи, че призивите за въвеждане на универсален базов доход не идват от граждански организации, които традиционно се свързват с промовирането на каузи, отнасящи се до подобряване на социалното благоденствие (Jarow, 2023), а от т.нар. елити, печелещи от ИИ, които включват хора като Мъск и Сам Алтман (Open AI) (Shead, 2021; Crumley, 2024).

[6] Символното насилие „се конституира чрез актове на познание и погрешно разпознаване (misrecognition), които лежат „отвъд“ или „под“ контрола на съзнанието и волята“ (Bourdieu and Wacquant, 1992: 172). На свой ред, екстраполирането му по отношение на т. нар. дигитален разлом (digital divide) представя механизмите, чрез които практиките за събиране, обработване и произвеждане на данни „създават нови форми на колониализъм, репродуцирайки съществуващите властови структури чрез символни средства“ (Bélisle-Pipon, 2025: 1488557).

[7] Още през 2016 г. Мъск прави следното изявление: “Реално съществува голям шанс да приключим с универсален базов доход, или нещо подобно, поради автоматизацията. Не съм сигурен какво още може да се направи. Мисля си, че това трябва да се случи. Хората ще имат време да вършат други неща, по-сложни неща, по-интересни неща. Със сигурност ще имат много повече свободно време“ (Musk, 2016). През 2024 г. прогнозата му става далеч по-радикална: „Според един оптимистичен сценарий, вероятно никой от нас няма да има работа. Ще има висок универсален доход. Няма да има липса на стоки и услуги. Въпросът ще бъде единствено този за смисъла. Ако компютрите, както и роботите могат да правят всичко по-добре от нас, има ли животът ни смисъл? Смятам, че може би именно тук е ролята на хората – в начина, по който те могат да дадат смисъл на ИИ“ (Musk, 2024).

[8] Бъдещите проекти за заетост трябва да бъдат оценявани от позициите на вече споменатия смислен човешки контрол за регулация на автономните превозни средства, чиято цел е реализирането на жизнената евристика на засегнатите страни (Sütfeld et al., 2017: 122). Това означава, че „на хората трябва да им бъде позволено да имат смислен, значим живот“ чрез прилагането на принципа „Оценявай ценното!“ (Golemon, Allhoff and Broy, 2022: 326, 327).

[9] Прилагането на универсалния базов доход се разглежда в рамките на т.нар. бинарна икономика (binary economics), която не е „подробно коментирана в настоящите водещи икономически изследвания“, обуславяйки налагането на т.нар. инклузивен капитализъм (inclusive capitalism) (Hall et al., 2019: 4481). Бинарната икономика предполага, първо,

че “капиталът, а не трудът извършва повечето от допълнителната работа, създавайки повечето от допълнителното богатство и второ, че притежанието на капитала може да допринесе за дистрибуирането на много повече доходи, отколкото това може да бъде постигнато само чрез раздаването на заплати” (Ibid.).

[10] Изследванията показват, че въвеждането на универсален базов доход не е достатъчно функционално решение на проблемите, предизвикани от загубата на работа заради внедряването на технологиите на ИИ (Ropek, 2024; Bélisle-Pipon, 2025: 1488557). Например, проучване реализирано от Open Research (2024) между 2020 и 2023 г. показва как раздадените 1000 долара на месец на 1000 души с ниски доходи им помагат да покрият разходите си от първа необходимост, но не води до „съществени подобрения по отношение на качеството на заетостта, образованието и здравеопазването“ (Bélisle-Pipon, 2025: 1488557).

[11] Утилитарната легитимация (utilitarian justification) не може да бъде приета безрезервно, доколкото универсалният базов доход не би могъл да „редуцира по-големите икономически ефекти на ИИ върху работната ръка“ в дългосрочна перспектива (Bélisle-Pipon, 2025: 1488557).

[12] Неслучайно тези, които апелират за въвеждането на универсален базов доход печелят най-много от индустрията на ИИ (Ibid.). Относно аргументите в подкрепа на тезата, че подобни апели представят стратегия на определени елити за предварително застраховане срещу рисковете и негативните ефекти от нарастващата употреба на технологиите на ИИ (Sadowski, 2016), срв. Bélisle-Pipon, 2025: 1488557.

[13] Според прогнозите на Глобалния Институт Маккинзи тези професии са не по-малко застрашени от нарастващата автоматизация на услугите, доколкото работни позиции, свързани със „силно предвидима физическа дейност“ като приготвянето на храна, логистични задачи, отнасящи се до нейното транспортиране и др. е „много вероятно да бъдат автоматизирани с помощта на съществуващите технологични възможности“ (McKinsey Global Institute, 2017). Нещо повече, увеличава се вероятността промените в пазара на труда, причинени от ИИ и автоматизираните технологии „да продължават да нарастват, тъй като техните възможности се подобряват и цените намаляват“ (Hall et al., 2019: 4481).

[14] В този контекст е важно да отбележим, че създаването на нови професии не означава по необходимост, че няма да бъдат застрашени и съществуващите професии в сфери, които са доминирани от проектите за разработване и употреба на автономните превозни средства (Bin-Nun, Adams and Gerlach, 2018: 33; Dubljević and Bauer, 2022: 304).

ЛИТЕРАТУРА

Arnore, W.J., Barnes, P. and R. M. Landers. (2019). *Assured Income*. Washington, National Academy of Social Insurance.

Behrendt, F. and M. Sheller (2024). "Mobility Data Justice." – In: *Mobilities*, (19), 1, 151-169. <https://doi.org/10.1080/17450101.2023.2200148>.

Bélisle-Pipon, J.-C. (2024). "Why We Need to Be Careful with LLMs in Medicine. – In: *Front. Med.*, (11), 1495582. <https://doi.org/10.3389/fmed.2024.1495582>.

Bélisle-Pipon, J.-C. (2025). "AI, Universal Basic Income, and Power: Symbolic Violence in the Tech Elite's Narrative." In: *Front. Artif. Intell.*, (8), 1488457. <https://doi.org/10.3389/frai.2025.1488457>.

Bin-Nun, A. Adams A. and J. Gerlach (2018). America's Workforce and the Self-Driving Future: Realizing Productivity Gains and Spurring Economic Growth. –In: *SAFE (Securing America's Future Energy)*. Available at: <https://avworkforce.secureenergy.org/wp-content/uploads/2018/06/Americas-Workforce-and-the-Self-Driving-Future-Realizing-Productivity-Gains-and-Spurring-Economic-Growth.pdf>. [Accessed 28.10.2025]

Bostrom, N. (2014). *Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies*. Oxford University Press.

Bourdieu, P. (1987). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge MA, Harvard University Press.

Bourdieu, P. (1993). *Language and Symbolic Power*. Cambridge, MA, Harvard University Press.

Bourdieu, P., J. L. D. Wacquant (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. University of Chicago Press. Available at: <https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/I/bo3649674.html>. [Accessed 29.10.2025]

Colson, T. (2017). The Economist behind Universal Basic Income: Give All Citizens UBI to Help Combat a 'Neofascist Wave of Populism'. – In: *Bus. Insid.* Available at: <https://www.businessinsider.com/free-money-universal-basic-income-guy-standing-economist-neofascism-populism-brexit-2017-1>. [Accessed 28.10.2025]

Crumley, B. (2024). Silicon Valley Libertarians Ponder Universal Basic Income as AI Wipes Out Jobs. – In: *Inc.Com.* Available at: <https://www.inc.com/bruce-crumley/siliconvalley-libertarians-ponder-universal-basic-income.html>. [Accessed 21.08.2025]

Docherty, B. L. (2015). Mind the Gap: The Lack of Accountability for Killer Robots. Available at: <https://www.hrw.org/report/2015/04/09/mind-gap/lack-accountability-killer-robots>. [Accessed 28.10.2025]

Dubljević, V. and W. A. Bauer (2022). Autonomous Vehicles and the Basic Structure of Society. – In: *Autonomous Vehicle Ethics: The Trolley Problem and Beyond*. New York, Oxford University Press, pp. 295-315.

Golemon, L., Allhoff, F. and T. J. Broy. (2022). Supply Chains, Work Alternatives, and Autonomous Vehicles. – In: *Autonomous Vehicle Ethics: The Trolley Problem and Beyond*. New York, Oxford University Press, pp. 316-336.

Hall, R. P., Ashford, R., Ashford, N. A. et al. (2019). “Universal Basic Income and Inclusive Capitalism. Consequences for Sustainability.” – In: *Sustainability*, (11), 16, 4481. <https://doi.org/10.3390/su11164481>.

Hanauer, N. (2019). *Beware, Fellow Plutocrats, the Pitchforks Are Coming*. TEDSalon NY 2014. Available at: https://www.ted.com/talks/nick_hanauer_beware_fellow_plutocrats_the_pitchforks_are_coming/discussion#t-37798. [Accessed 28.10.2025]

Hanauer, N. (2019a). *Pitchfork Economics: A Podcasts with Nick Hanauer*. Available at: <http://www.pitchforkeconomics.com/lp/> [Accessed 30.10.2025]

Harari, Y. (2018). *Lessons for the 21st Century*. New York, Spiegel and Grau.

Jarow, O. (2023). *Basic Income Is Less Radical Than You Think*. – In: *Vox*. Available at: <https://www.vox.com/futureperfect/2023/10/13/23914745/basic-income-radical-economy-poverty-capitalism-taxes>. [Accessed 12.08.2025]

Klein, Mays, J. and T. Dunlop. (2019). *Implementing a Basic Income in Australia, Pathways Forward*. Cham, Palgrave Macmillan.

McKinsey Global Institute (2017). *A Future that Works: Automation, Employment, and Productivity*. New York, McKinsey & Company.

Mecacci, G. and F. Santoni de Sio (2020). “Meaningful Human Control as Reason-Responsiveness: The Case of Dual-Mode Vehicles.” – In: *Ethics and Information Technology*, (22), 103–115. <https://doi.org/10.1007/s10676-019-09519-w>.

Musk, E. (2016). *Robots Will Take Your Jobs, Government Will Have to Pay Your Wage* – In: *CNBC*. Available at: <https://www.cnbc.com/2016/11/04/elon-musk-robots-will-take-your-jobs-government-will-have-to-pay-your-wage.html>. [Accessed 28.10.2025]

Musk E. (2024). *Vivatch 2024*. – In: *Tech and Co*. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=z2XRnJiyZQI>. [Accessed 28.10.2025]

Parijs, P.V. and Y. Vanderborght. (2017). *Basic Income: A Radical Proposal for a Free Society and a Sane Economy*. Cambridge, MA, Harvard University Press.

Ragneda, M. (2020). *Enhancing Digital Equity: Connecting the Digital Underclass*. Cham, Palgrave Macmillan.

Robbins, S. (2024). “The Many Meanings of Meaningful Human Control. AI and Ethics.” – In: *AI and Ethics*, (4), 1377-1388. <https://doi.org/10.1007/s43681-023-00320-6>.

Ropek, L. (2024). *Sam Altman-funded Study Finds UBI Won't Save Us From AI*. – In: *Gizmodo*. Available at: <https://gizmodo.com/sam-altman-funded-study-finds-ubi-wont-save-us-from-ai-2000477409> [Accessed 15.09.2025]

Rubin, C. M. (2024). Can Universal Basic Income Save Us from the Destabilization of AI and Automation? – In: *Forbes*. Available at: <https://www.forbes.com/sites/cathyrubin/2024/07/17/can-universal-basic-income-save-us-from-the-destabilization-of-aiand-automation/> [Accessed 12.10.2025]

Russel, S. (2019). *Human Compatible: Artificial Intelligence and the Problem of Control*. Vikings.

Sadowski, J. (2016). Why Silicon Valley Is Embracing Universal Basic Income. – In: *The Guardian*. Available at: <https://www.theguardian.com/technology/2016/jun/22/silicon-valley-universal-basic-income-y-combinator>. [Accessed 19.10.2025]

Santoni de Sio, F. and J. van den Hoven (2018). “Meaningful Human Control Over Autonomous Systems: A Philosophical Account.” – In: *Front. Robot. AI*, (5), 15. <https://doi.org/10.3389/frobt.2018.00015>.

Santoni de Sio, F., Mecacci, G., Calvert S. et al. (2023). “Realising Meaningful Human Control Over Automated Driving Systems: A Multidisciplinary Approach.” – In: *Minds and Machines*, (33), 587–611. <https://doi.org/10.1007/s11023-022-09608-8>.

Shed, S. (2021). Silicon Valley Leaders Think A.I. Will One Day Fund Free Cash

Handouts. But Experts Aren’t Convinced. – In: *CNBC*. Available at: <https://www.cnbc.com/2021/03/30/openai-ceo-sam-altman-says-ai-could-pay-for-ubi-experts-disagree.html> [Accessed 29.10.2025]

Sütfeld, L. R., Gast, R., König, P. et al. (2017). “Using Virtual Reality to Assess Ethical Decisions in Road Traffic Scenarios: Applicability of Value-of-Life-Based Models and Influences of Time Pressure.” – In: *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, (11), 122. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2009.01.003>.: 10.3389/fnbeh.2017.00122.

Victor, G., Barbu, A. and J.-C. Bélisle-Pipon (2024). Moral Values in Medical AI: A Scoping Review. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-4391239/v1>. [Accessed 28.10.2025]